

DE HISTORISCHE VERENIGING

OUD-BEIJERLAND

Opgericht 30 september 1997

Beschermheer F.A. baron van Tuyll van Serooskerken,

Ambachtsheer van Oud-Beijerland

website: www.hvobl.nl

jaargang 22 maart 2019 nummer 74

Bestuur

P.J. in 't Veld, *voorzitter*
(0186) 617523

A.W. de Groot, *secretaris*
Willem Vrijlandtstraat 75,
3262 GN Oud-Beijerland
Mail: a.groot21@upcmail.nl
(0186) 615425

H.M. Dijkstra, *penningmeester en ledenadministratie:*
Mail:
historischeverenigingobl@gmail.com
(0186) 616906

L. van der Meer, *lid*
(06) 43 89 41 14

Redactie **Beijerlandsche Berichten**

Pieter Jan in 't Veld
Jan Paul van der Spek

De Beijerlandsche Berichten **verschijnt 4 x per jaar**

Ons archief, het
Historisch Informatie Punt
(HIP) is gevestigd in de
Openbare Bibliotheek
Steenenstraat 24,
Oud-Beijerland.

Open: elke 2^e donderdag van de
maand van 14.00 tot 16.00 uur.
Buiten deze tijden contact:
A. van den Berg, (0186) 614240

De contributie
Minimaal € 10,00 per jaar

Rekeningnummer
NL16 RABO 0351187103
t.n.v.: HVO, Oud-Beijerland

Buiten de regio wordt de
Beijerlandsche Berichten per post
opgestuurd en brengen wij
€ 4,00 portokosten in rekening.

ISSN: 2210-8645

Inhoudsopgave

Van de Bestuurstafel	3
Van bedelaar tot miljonair <i>Pieter Jan in 't Veld</i>	4
Oud-Beijerland van oud naar 2019	10
Dochter Ernst Ullmann in Oud-Beijerland <i>Alie van den Berg</i>	12
Uit de notulen van de gemeenteraad <i>Pieter Jan in 't Veld</i>	15
De ambachtsheerlijkheid in de 18 ^e eeuw (1) <i>Jan P. van der Spek</i>	17
Aanwinsten van 1 augustus 2018 <i>Alie van den Berg</i>	22
Humane straffen (1) <i>Harry Aardoom</i>	23

Bij elektrotechnisch bureau **Wijntje** kunt u terecht voor al uw elektrotechnische installatiewerkzaamheden zoals onder andere:

- Licht- en kracht installaties
- Data netwerken • Noodverlichting
- Zwakstroom- en intercom installaties
- Keuren van elektrische apparaten
- Reparatie van witgoedapparaten
- Zowel voor bedrijven als particulieren

West-Voorstraat 14 3262 JP Oud-Beijerland 0186-612802 info@wijntjebv.nl www.wijntjebv.nl

Van de bestuurstafel

Hierbij de eerste nummer van ons huisorgaan “Beijerlandsche Berichten” in 2019 en ook in kleur, met als nieuwe redacteur Jan Paul v.d. Spek. Op veler verzoek gaan wij vanaf nu elk kwartaal de “Beijerlandsche Berichten” in kleur uitbrengen, dit komt de kwaliteit van het blad ten goede en komen de foto’s beter uit.

Verder zijn er nieuwe ontwikkelingen op het gebied van samenwerking met de overige erfgoedinstellingen in de Hoeksche Waard.

Wij werken aan een gezamenlijke visie over het erfgoed in de nieuwe gemeente Hoeksche Waard, waarbij wij met elkaar hebben vastgesteld dat we intensief met elkaar willen samenwerken op allerlei gebied, maar niet streven naar een fusie of iets dergelijks. Uw Historische Vereniging blijft zelfstandig om de belangen van de historie van ons dorp te blijven behartigen, helaas niet meer met het museum stichting “Oude Raadhuis” die heeft gemeend definitief te moeten stoppen.

Op 14 februari was onze algemene ledenvergadering. Deze werd druk bezocht en als nieuw bestuurslid is Lennart van der Meer gekozen.

Er blijft nu nog één vacature open staan in het bestuur.

Ook hebben wij die avond afscheid genomen van Dineke Dijkshoorn als bestuurslid, zij heeft vele jaren de “Beijerlandsche Berichten” op voorbeeldige wijze voor ons gemaakt. Waarvoor als vereniging onze dank.

De avond werd afgesloten door een boeiend verhaal van molenaar Jesse in ‘t Veld over de molens in Oud-Beijerland en de Hoeksche Waard. Veel lees plezier met deze nieuwe “Beijerlandsche Berichten”.

Het bestuur

Van bedelaar tot miljonair

Pieter Jan in 't Veld

Het lijkt een titel van een roman. Ik denk zelfs dat er een roman over geschreven kan worden. Maar het gaat hier over een waargebeurd verhaal. Het speelt zich af in Oud-Beijerland in 1883.

Het gaat over mijn betovergrootvader, de in 1832 geboren landarbeider, Kornelis in 't Veld. Hij trouwt op 25 jarige leeftijd met de 20 jarige Pieterella Waardenburg. Kornelis en Pieterella krijgen 7 kinderen: Cornelis 1858, Willem 1860, Lammert 1862, Adrianus 1866, Maaïke 1873, Adriana 1877 en Jan 1879. Het gezin woonde Schoolstraat wijk B no. 237. Dochter Adriana is al na ruim 2 maanden overleden.

Op 28 oktober 1883 overlijdt moeder Pieterella Waardenburg, waaraan is niet bekend, wellicht aan het gebruik van slecht drinkwater, waarover begin 1884 dr. Hers aan de gemeenteraad rapporteert.

Kornelis blijft achter met de 3 minderjarige kinderen Lammert, Maaïke en Jan. Zoon Willem, mijn overgrootvader, is al in 1881 getrouwd, Cornelis trouwt begin 1884. De 4 jarige Jan overlijdt kort na zijn moeder op 16 november 1883.

Waarschijnlijk kan Kornelis het niet bolwerken zonder moeder Pieterella als spil van het gezin. Het gaat het bergafwaarts met het gezin van Kornelis. Verschillende instantie gaan zich, gelet op de situatie, met het gezin bemoeien. Als we door de "bril" van nu kijken hoe de verschillende instanties toen omgingen met dit gezin weten we, door die bemoeienis, veel meer over de omstandigheden. We kunnen nu concluderen dat er in de loop van de jaren veel veranderd.

In de eerste plaats bemoeit de kerk zich met het gezin. Op 31 augustus 1886 vergadert de kerkenraad over Kornelis:

"besloten C. in 't Veld, wegens het zich onophoudelijk schuldig maken aan dronkenschap en het mishandelen van zijn minderjarige dochtertje, als lidmaat te schrappen en hem en de gemeente daarmee in kennis te stellen, met de hoop dat het voor hem een middel mogte zijn te zijner behoudenis in des Heeren hand naar zijn vrijmagtig welbehagen".

De enige dochter waarop dit betrekking kan hebben is de in 1873 geboren, 13 jarige Maaïke.

Enkele weken later komt het gezin van Kornelis wederom ter sprake in de kerkenraad.

Op 7 oktober 1886 lezen we in de notulen van de kerkenraad:

“besloten was Maaïke in 't Veld , dochter van Cornelis in 't Veld , wegens dronkenschap van zijn lidmaatschap ontslagen, te doen opnemen in het centraal weeshuis. Maandag 4 oktober was bestemd als dag waarop br. Bijland haar naar Dordrecht zou brengen. Doch door de politie is ons verzocht geen uitvoering hieraan te geven. Proces- verbaal tegen haar is opgemaakt wegens gepleegde diefstal te Klaaswaal. Vermoedelijk zal zij nu naar een Rijks gesticht tot verbetering van jeugdige misdadigers worden opgezonden”.

Op het moment van de vergadering van de kerkenraad is Maaïke al naar een Rijksopvoedingsgesticht overgebracht. Op 1 oktober is zij uitgeschreven in het bevolkingsregister wegens vertrek naar Dordrecht. De officier van Justitie in Dordrecht vraagt op 4 oktober het geboortebewijs op bij de burgemeester van Oud-Beijerland. Op 5 oktober schrijft burgemeester Pieter Hendrik Crans het volgende aan de Officier van Justitie:

“het doorgaand gedrag van genoemd meisje is niet alleen slecht maar kan gerust met de naam beestachtig bestempeld worden, snoepachtig van aard neemt zij alle middelen te baat om daarvoor de noodige centen te krijgen, als door bedelen, kleine dieverij en het verpanden in de bank van leening van goederen uit de woning van haar vader, verschillende nachten heeft zij op straat gezwerfd zonder naar huis te willen gaan. In juni L.L. is zij ter gelegenheid van de kermis te Numansdorp met een kermisreiziger mede gereisd zonder toestemming van den vader en geruimen tijd afwezig gebleven, door haar ongeëvenaarde brutaliteit is zij verscheidenen malen oorzaak geweest van standjes in de gemeente. hare omgeving is zoo ellendig als die maar wezen kan de moeder is den 28 oktober 1883 overleden, en de vader is een dronkaard die wegens dronkenschap reeds herhaaldelijk is veroordeeld geworden, hij heeft niet de minste magt over zijn kind en laat zich zeer weinig aan haar gelegen liggen, als bewijs hiervoor dient dat hij als arbeider geruimen tijd naar de Haarlemmermeer is geweest en zijne genoemde dochter onverzorgd heeft achter gelaten. Dit zijn slechts eenige van de vele feiten die nog gemeld kunnen worden om een opzending naar een Rijksopvoedings gesticht niet alleen wenselijk maar dringend noodzakelijk te maken”.

De 13 jarige Maaïke is geplaatst in een Rijks gesticht ter verbetering van jeugdige misdadigers in Dordrecht.

Als je dit allemaal leest moet dit een erbarmelijke situatie zijn in het gezin van

Kornelis en is de vraag gerechtvaardigd of de misstappen van Maaïke voortkomen uit criminaliteit of uit nood, als je vader afwezig is. Het oordeel over Maaïke van de kerkenraad en de burgemeester liegen er niet om.

Wat de rol is geweest van haar oudere nog ongetrouwde 24 jarige broer Lammer en haar getrouwde broers Cornelis en Willem?

Lang is het verblijf van Maaïke in Dordrecht niet geweest want op 30 november 1886 komt zij weer terug in Oud-Beijerland. Wat hiervan de reden is, is niet gevonden, waarschijnlijk zit haar straf erop, want ze wordt keurig ingeschreven in het bevolkingsregister.

Wat er verder in Oud-Beijerland is gebeurd na terugkomst in Oud-Beijerland is niet gevonden. Maar begin januari is zij overgebracht naar het Rijksopvoedingsgesticht in Montfoort. Op 5 januari 1887 stuurt burgemeester Crans op verzoek van de officier van Justitie in Dordrecht haar vaccinatiebewijs op naar de officier van Justitie in Rotterdam, waarbij gewag wordt gemaakt van haar verblijf in Montfoort. Op 11 januari 1887 wordt Maaïke in 't Veld uitgeschreven uit het Oud-Beijerlandse bevolkingsregister.

Zij zou in het Rijksopvoedingsgesticht blijven tot 28 april 1891 dan wordt zij dienstbode bij ds. J.F.W. van Troostenburg de Bruijn in Montfoort. Kort daarop op 6 mei 1891, zij is dan 18 jaar, vertrekt zij naar Olst (bij Deventer).

Volgens het dienstboderegister van Olst is zij dienstbode, maar op 31 juli 1892 vertrekt zij verder naar Deventer als bediende in het krankzinnigengesticht van die plaats. Daar vertrekt zij op 28 september 1893 en wordt dan ingeschreven

in het dienstboderegister van Deventer.

In Deventer wordt zij op 18 juni 1895 uitgeschreven uit het dienstboderegister door haar vertrek naar Olst. Daar staat zij, inmiddels zwanger, ingeschreven bij tuinman Arend Berends. In Olst bevalt zij op 2 juli 1895, 21 jaar oud, in het huis van huisarts Herman Willem Westerveld, van een dochter Derkje.

Huisarts Westerveld is de eerste aangever van de geboorte. Als getuige treedt op de tuinman Arend Berends. Na de bevalling woont Maaïke samen met dochter Derkje weer bij tuinman Arend Berends.

Op 12 oktober 1895 trouwt Maaïke in 't Veld met de op 10 april 1874 geboren, zoon van Arend Berends, Jan Berends. Bij dit huwelijk wordt dochter Derkje gewettigd door timmerman Jan Berends. Dat Jan Berends ook daadwerkelijk de vader is, kan wel worden aangenomen. Dochter Derkje is vernoemd naar de moeder van tuinman Arend Berends en dus de grootmoeder van Jan Berends. En Arend Berends was zoals we eerder zagen getuige bij de geboorteaangifte. En Maaïke woont bij Arend Berends en zijn gezin kort voor en na de bevalling. Het kersverse echtpaar vertrekt op 29 oktober 1895 met dochter Derkje naar Deventer. Op 23 mei 1898 wordt in het huwelijk van Jan Berends en Maaïke in 't Veld nog een zoon geboren, die de naam Cornelis Arend krijgt, vernoemd naar beide grootvaders.

Derkje trouwt later op 12 november 1919, met de op 29 oktober 1893 in Deventer geboren Teunis Richard Auwerda. Cornelis Arend trouwt op 15 november 1923 in Olst met Cornelia Mullem.

Jan Berends begint een aannemersbedrijf in Deventer en later ook een garagebedrijf. Jan Berends moet een succesvol en vermogend man zijn geworden met zijn beide bedrijven. Het echtpaar woonde in een groot twee onder één kap woning aan de Zwolscheweg 73 in Deventer.

Het verhaal gaat in de familie in 't Veld, dat Maaïke omstreeks 1910- 1920 met een auto vanuit Deventer naar Schiedam reed, waar in 1906 en 1907 haar broers Willem en Cornelis een betere toekomst meenden te krijgen dan in Oud-Beijerland. Echter de broers met hun grote gezinnen kenden ook in Schiedam armoede. Maaïke, die nu in Deventer in rijkdom leefde wist uit eigen ervaring wat armoede was en voorzag de gezinnen van haar broers van kleding en andere noodzakelijke goederen.

Maaïke in 't Veld en Jan Berends omstreeks 1900

Bij het overlijden op 20 november 1938 blijkt uit de rouwadvertenties dat Jan Berends lid is van de gemeenteraad van Deventer en voorzitter is van het bestuur der bouwkundigen en voorzitter van de Nederlandsche aannemers en patroons bond afd. Deventer.

Volgens een bericht in de Zutphensche courant van 10 juni 1940 lezen we dat de vennootschap J. Berends & zonen wordt ontbonden. Zijn zoon Cornelis Arend Berends neemt het aannemersbedrijf over onder de naam J. Berends & zonen en schoonzoon Teunis Richard Auwerda het garagebedrijf onder de naam garage Berends.

In de Deventer Dagblad van 27 augustus 1940 lezen we dat Maaïke Berends- in 't Veld een stuk grond aan de Zwolscheweg verkocht aan de gemeente voor f 4.000,--.

De laatste jaren verblijft Maaïke Berends- in 't Veld in een verzorgingshuis te Colmschate, waar zij overlijdt op 19 juni 1971 op 98 jarige leeftijd.

Voor een onafhankelijk

Hypotheekadvies

Neem contact op met John van Helden 0186-634214
j.vanhelden@schepassurantien.nl www.schep-assurantien.nl

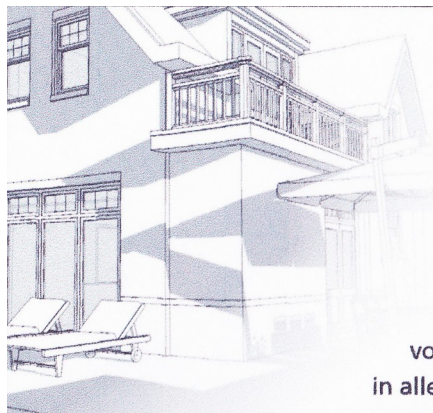
Er is weer een nieuwe film!

“Oud-Beijerland, van oud naar 2019”

De presentatie was donderdagmiddag 20 januari jl. in de bibliotheek van de Lindenhoeve. Ongeveer 45 mensen kwamen kijken en we kregen veel leuke reacties.

Omdat veel mensen hebben gevraagd of de Historische Vereniging dvd's van Oud-Beijerland misschien ook verkoopt, hebben wij nu een heuglijke mededeling!

Deze dvd kan worden gekocht voor € 7,50

Bert Roos

ARCHITECTUUR

Een all-round architectenbureau, inzetbaar
voor bouw en verbouw, **renovatie** en **restauratie**
in alle segmenten van de woning- en utiliteitsbouw.

West-Voorstraat 25 B 3262 JP Oud-Beijerland T: 0186 614 157

M: 06 538 382 17 E: b.roos@bertroos.nl www.bertroos.nl

kooiman

AUTOBEDRIJF

H. HOOGVLIET

totaalonderhoud

Schilderwerken, van advies tot een uitstekend eindresultaat

Voor al uw glas- en schilderwerken krijgt u bij ons vakkundig advies. Dankzij onze ervaring en kennis van nieuwe materialen en producten kunt u vertrouwen op een uitstekend eindresultaat. Uiteraard met erkende AF-garantie.

Kies voor kwaliteit!

www.hhoogvliet.nl

gevestigd te Spijkenisse en Oud-Beijerland

Randweg 1 • 3201 VN Spijkenisse

T: 0181 - 61 54 54 • F: 0181 - 61 58 19

Dochter Ernst Ullmann in Oud-Beijerland

Alie van den Berg

Yvonne Rosenberg-Ullmann heeft donderdag 4 oktober 2018 een kort bezoek aan Oud-Beijerland gebracht. Ze was samen met haar man George uit Canada, neef Roby Ullmann uit Argentinië en een neef uit Israël met zijn vrouw Mirjam. Yvonne is de dochter van Ernst Ullmann die in Oud-Beijerland gewoond en gewerkt heeft. Hij was één van de weinige overlevenden van het concentratiekamp Auschwitz.

Ze waren onderweg naar een familiereünie in Duitsland. Ernst Ullmann werd geboren op 21 februari 1904 in Duren (A). Via Utrecht kwam hij in 1936 naar Oud-Beijerland. Ernst Ullmann trouwde op 3 november 1938 in Oud-Beijerland met Edith Fleischmann (geboren 31 oktober 1912 in Ebelsbach (A)). Ze kregen op 15 september 1939 een dochter Ellen Wilhelmína. In 1941 vertrekt het gezin naar Utrecht. Daar worden ze opgepakt in 1943 en naar Westerbork gebracht. Inmiddels is Edith zwanger en wordt op 31 maart 1943 een zoon Rolf Dirk geboren. In 1944 gaat het gezin naar Auschwitz. Hier worden de kinderen op 8 oktober 1944 vermoord en moeder Edith wacht op 9 oktober 1944 in Birkenau hetzelfde lot. Ernst Ullmann overleefde Auschwitz en kwam in 1945 terug naar Oud-Beijerland. Hij vertrok in 1946 via Doetinchem naar Canada. Hij hertrouwde in Canada en overleed daar in 1948. Yvonne Rosenberg-Ullmann is een dochter uit dit tweede huwelijk.

De familie was 4 oktober kort in Oud-Beijerland en wilde graag zien waar haar vader gewoond had. Ze werden namens de Historische Vereniging door Alie van den Berg en door Rita Dijkstra (namens de Vrijzinnigen Nederland Hoeksche Waard) in het kerkgebouw aan de Beneden Molendijk met koffie ontvangen.

Zij bezochten het Joods monument aan de Havendam, de Ullmannstraat en Beneden Molendijk 43 (het woonhuis in 1941 van Ernst Ullmann). In Oud-Beijerland werkte Ernst Ullmann bij meelfabriek Van Overhagen op de Molendijk (molen) en de Oostkade. Schipper bij dit bedrijf was Gerrit Weeda. Zijn dochter Leny, inmiddels 85 jaar heeft een

poosje contact gehad met Ernst Ullmann in Canada. Yvonne Rosenberg-Ullmann ontmoette ook mevrouw L. Riedijk-Weeda uit Spijkenisse, de vrouw waarover haar vader veel verteld had. Edith Ullman-Fleischmann staat met haar twee kinderen vermeld op het Joods monument in Utrecht bij het Spoorwegmuseum.
(gegevens en foto: Pieter Jan in 't Veld)

B A Z Z

Jeans & Casual

Oost-Voorstraat 27-28, Oud-Beijerland
www.bazzcasual.nl

DUIFHUIZEN
tassen & koffers

www.duifhuizen.nl

mako
cleaning service

Schoonmaak-onderhoud
Glazenwasserij
Gevelreiniging
Graffitiverwijdering

L.J. Costerstraat 4 • Oud-Beijerland
Telefoon 0186 - 619 500

Uit de notulen van de gemeenteraad

Pieter Jan in 't Veld

Betreft:: ijzeren potten of urnen op de poort van de begraafplaats

Vergadering 19 februari 1850

De deurwaarder meldt dat na het overlijden van de heer Van der Horst te Dordrecht is gebleken dat er ten laste van de gemeente Oud-Beijerland nog een rekening openstaat uit 1839 van f 84,75 wegens geleverde ijzeren potten of urnen die geplaatst zijn op de stijlen van de poort van de begraafplaats. Besloten wordt f 36,- te bieden. De deurwaarder zal overleggen met de erfgenamen.

Vergadering van 5 april 1850

De erfgenamen gaan niet akkoord met het bod van de gemeente, maar ze kunnen wel instemmen met een bedrag van f 50,-.

Na deliberatie wordt de burgemeester gemachtigd de zaak met 50% van het meer gevraagde, alzo met f 42,37 en een halve cent af te doen.

Vergadering van 30 april 1850

De deurwaarder bericht dat niet met het nadere bod van de gemeente wordt ingestemd. Het laatste voorstel van de erfgenamen is f 45,-.

Zo de gemeente hier niet mee instemt, gaan ze naar de rechter.

De raad..... legt het hoofd in de schoot en gaat akkoord.

**Brood- en banketbakkerij
Voordijk b.v.**

Molendijk 44 | Emmastraat 8b
Oud-Beijerland | Heinoord
T 0186-612592 | T 0186-602086

bestelling@bakkervoordijk.nl
www.bakkervoordijk.nl

**...ook u kunt
geld verdienen
voor uw club,
vereniging
of ...!**

**Bent u lid van deze club of vereniging?
Dan kunt u de clubkas flink spekken!**

Koopt of verkoopt u een huis via makelaardij De Jong of laat u uw huis door ons taxeren, dan keren wij een bonus uit op de rekening van uw club, vereniging of ... van uw keuze. Deze bonus kan wel oplopen tot € 225,- per klant!

Kom voor meer informatie vrijblijvend langs bij één van onze vestigingen of kijk eens op onze website: www.makelaardijdejong.nl

Makelaardij De Jong
West-Voortstraat 29
3262 JP Oud-Beijerland
Telefoon 0186-617555

Makelaardij De Jong
Pleier Repelaerstraat 61B
3297 BL Puttershoek
Telefoon 078-6736255

De actieve Makelaar

www.makelaardijdejong.nl

Particulier & Zakelijk | Verkoop | Aankoop | Taxaties | Hypotheken

De ambachtsheerlijkheid in de 18^e eeuw (1)

Jan P. van der Spek

De 18^e eeuw is een relatief onbekende periode in onze vaderlandse geschiedenis. Over de 17^e eeuw worden veel verhalen verteld, veel feiten zijn algemeen bekend: de vrede van Münster, de Gouden Eeuw, de grote schilders, de gebroeders de Witt. Maar over de 18^e eeuw komen we meestal niet veel verder dan: de Pruikentijd en aan het eind de Franse Revolutie. Toch gebeurde er niet alleen in Nederland, maar ook in Oud-Beijerland voldoende om aandacht aan te schenken. In een aantal artikelen wil ik iets schrijven over de Ambachtsheerlijkheid in deze periode.

Jacoba Catharina van Schoonhoven (1717 - 1794)

In 1740 trouwde Jacoba Catharina van Schoonhoven met mr. Pieter Meerman. Het echtpaar betrok een woning aan het deftige Lange Voorhout in Den Haag. Pieter Meerman was raadsheer bij het Hof van Holland en bewindspersoon van de West Indische Compagnie. In 1762 stierf zijn moeder Hildegonda Gevers en van haar erfde hij de Ambachtsheerlijkheid Piershil. Vier maanden later overleed Pieter Meerman en zo kwam Jacoba Catharina van Schoonhoven in het bezit van de Heerlijkheid Piershil. Van Johannes Martinus van Harlingen had zij de Heerlijkheid Oud-Beijerland in bezit gekregen, zodat zij vanaf 1762 zowel Ambachtsvrouw was van Piershil als van Oud-Beijerland.

mr. Pieter Meerman

Ondanks het feit dat zij ruim twintig jaar Ambachtsvrouw zou zijn, was Jacoba Catharina van Schoonhoven niet erg bekend in haar Ambachtsheerlijkheden. In 1762 overwoog ze om naar Piershil af te reizen om het ophangen van de wapenborden in de kerk te inspecteren.

Maar daar zag zij toch vanaf omdat op dat moment de "hete koorts" in de Hoeksche Waard heerste.

Haar zaken werden door de Schout waargenomen. Af en toe bemoeide zij zich met haar bezit. Zo informeerde zij bij de Schout of zij er niet voor zorgen zou dat er een Coccejaanse predikant in Piershil zou kunnen komen.

Dat ontstelde de Schout zeer, Piershil was sinds jaar en dag van de rechtzinnige Voetiaanse richting en moest volgens de Schout niet hebben van een rekkelijke vrijzinnige dominee in zijn gemeente. In Oud-Beijerland lag de situatie al niet anders!

De schatrijke Jacoba Catharina van Schoonhoven had

twee dochters. Met zorg keek zij uit naar goede huwelijkspartners en dat lukt. De oudste dochter Hildegonda Petronella (1742-1799) trouwde in 1763 met Claudius van der Staal (1737-1796). De jongste dochter Anna Geertruida trouwde met Daniël Pompejus du Tour. Toen Jacoba Catharina van Schoonhoven op 21 januari 1794 overleed, liet zij een vermogen van bijna 2,5 miljoen gulden na.

Jacoba Catharina van Schoonhoven

Rouw- of Wapenborden

Volgens toenmalig gebruik werden er wapen- of rouwborden aangebracht in de kerken van haar Ambachtsheerlijkheden. Hierdoor hangen er tot op de huidige dag rouwborden ter nagedachtenis aan Jacoba Catharina in de kerken van Piershil en van Oud-Beijerland. Het oorspronkelijke ontwerp is bewaard gebleven, maar de uitvoering werd toch iets gewijzigd. Zowel in Piershil als in Oud-Beijerland hangen nu dezelfde borden. Zij verschillen slechts op een klein detail: in Piershil is het wapen van Piershil uitgevoerd in groen en zilver, in Oud-Beijerland heeft dit wapen de kleuren rood en zilver gekregen.

Ontwerptekening rouwbord Piershil en Oud-Beijerland

Rouw- of Wapenbord in de Dorpskerk van Oud-Beijerland

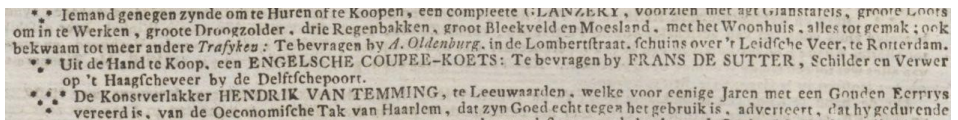
Op het rouwbord zijn in het centrum de wapens van Meerman (links) en Van Schoonhoven (rechts) weergegeven. Centraal daarin de wapens van Piershil en Oud-Beijerland.

De vier wapenschilden links en rechts zijn van de overgrootouders van Jacoba Catharina van Schoonhoven. Links van boven naar beneden Van Schoonhoven en van Herzelee. Daar onder de wapens van Tinneback en Wessels. De overgrootvader Thymon van Schoonhoven, een Amsterdams koopman was getrouwd met Maria Tinneback. Pieter van Herzelee was getrouwd met Christina Catharina Wessels.

Rechts de wapens van de familie aan moeders kant. Witheijn, Boon, Meerman en Van den Velde. De moeder van Jacoba Catharina was Maria Anna Witheijn. Dit was de dochter van Jacob Witheijn en Catharina Boon. Hiervan waren de ouders respectievelijk Jan Witheijn, Maria Meerman, Boon en Susanna van den Velde.

Nieuwe vondsten

Bij het onderzoek naar de Ambachtsheren in de 18e eeuw, kwam ik in het Nationaal Archief in Den Haag een rekening tegen van deze rouwborden. Op 8 april 1794 diende Frans van Sutter een rekening in bij de erfgenamen van Jacoba Catharina van Schoonhoven van f 620,- voor twee borden. De rekening werd op 16 mei 1794 voldaan. Daarmee waren de wapenborden in de kerk van Oud-Beijerland en in de kerk van Piershil betaald.

* * * Iemand genegen zynde om te Huren of te Koopen, een complete GELANZEKE, voorzien met acht vianstareis, groote Looze om in te Werken, groote Droogzolder, drie Regenbakken, groot Bleekveld en Moesland, met het Woonhuis, alles tot gemak; ook bekwaam tot meer andere Trafyken: Te bevragen by A. Oldenburg, in de Lombertstraat, schuins over 't Leidse Veer, te Rotterdam.

* * * Uit de Hand te Koop, een ENGELSCH COUPEL-KOETS: Te bevragen by FRANS DE SUTTER, Schilder en Verver op 't Haagseveer by de Delftschepoort.

* * * De Konstrverlaker HENDRIK VAN TEMMING, te Leeuwarden, welke voor eenige Jaren met een Gouden Eerprys vereerd is, van de Oeconomische Tak van Haarlem, dat zyn Goed echt tegen het gebruik is, adverteert, dat hy gedurende

Ook over de maker van de borden, Frans de Sutter, vond ik nadere gegevens. In de Rotterdamsche Courant van 31 augustus 1790 plaatste Frans een advertentie. Hij maakte zich daarin bekend als een Schilder en Verver op het Haagsche Veer bij de Delftsche Poort in Rotterdam.

Rotterdamsche Courant 31-9-1790

Bronnen:

Eric Palmen. Dwaze liefde, een familiekronek. (Amsterdam 2011).

*Nationaal Archief Den Haag, Archief Van der Staal van Piershil.
Toegang 3.20.54, diverse inventarisnummers.*

Aanwinsten vanaf 1 augustus 2018

Alie van den Berg

DVD - nr.160 Lamoraal van Egmontjaar 2018
DVD - nr.161 Foto's bezoek aan Zottegem 15/16 september 2018
DVD - nr.162 Oud-Beijerland, van oud naar 2019

B-K-018 Kijkjes in het Huisgezin, Opmerkingen over OPVOEDING in
1895, door A. Jongejan, uitg. A. v.d. Sluis, Oud-Beijerland (kopie)
B-K-019 De Partijdag te Oud-Beijerland, door ds. M.H.A. van der Valk te
Boxtel, Uitgave in 1904. (kopie)
B-S-026 Familiegesciedenis van Hendrik Arie Schipper (1935)

B-H-016 Van Macht naar Folklore, heerlijkheden in Zuid-Holland door
Peter de Jong, uitg. 2018
B-H-017 De Hoeksche Waard van Nu, een herinnering voor later, uitg.
St. Streekmuseum, Heinenoord, 1993.
B-S-004a Sagen en Legendes uit de Hoeksche Waard door J. Ras en A.
de Man, Uitg. Elf en Elf, Mijnsheerenland, 1995.
B-V-008 Uit de Vroeghte, gedenkboek door P.M.H. Welker, originele uit
gave uit 1903.

Ets van de Schillemansstede door Bart Reindersma.

Olieverf schilderij Schillemansstede – maker onbekend.

Delftsblauw bord, aangeboden aan de C.V.K. mr. J. Klaasesz bij zijn bezoek
aan Oud-Beijerland in 1957.

Fotoboek van 400 jarig bestaan in 1959 van M.C. Witte, aangeboden aan de
C.v.K mr. J. Klaasesz.

Stukken betreffende reünie van de fam. Schipper, 2001.

Archiefstukken over genealogie familie Schipper.

Diverse documenten van Oranjevereniging "Prinses Juliana" en winkeliersver-
eniging.

Stukken betreffende genealogische vereniging van het geslacht Both.

Diverse foto 's "Turnkring Oud-Beijerland".

Humane straffen (1)

Harry Aardoom

Inleiding

Onderstaande casuïstiek werd gevonden in het archief van de hoge vierschaar van Oud- en Zuid-Beijerland. De Hoeksche Waard was als rechtsgebied tot 1813 opgedeeld onder vier rechtbanken. Het oostelijk gebied onder de Binnenmaas was het gebied van de hoge vierschaar van het Land van Strijen. Het land boven de Binnenmaas behoorde bij de hoge vierschaar van Zuid-Holland. Deze hoge vierschaar betrof alle dorpen van het district Zuid-Holland Zuid. Die hield zitting in het stadhuis van Dordrecht. De dorpen Piershil en Goudswaard, “de Korendijk”, behoorden als enige dorpen van de Hoeksche Waard als vanouds tot het rechtsgebied van de hoge vierschaar van Putten. Voor de nieuw ingepolderde “Beijerlanden” werd een nieuwe rechtbank gevormd, die omstreeks 1590 – 1600 nog genoemd werd de hoge vierschaar van Oud- en Nieuw-Beijerland. Hiertoe behoorden toen de dorpen Oud- en Nieuw-Beijerland. Later kwam Zuid-Beijerland er bij, en kreeg Nieuw-Beijerland zijn eigen hoge vierschaar, zodat het archief vanaf 1640 benoemd is als ‘Hoge vierschaar van Oud- en Zuid-Beijerland.’ Maar tussen 1590 en 1610 betrof het in de verslaglegging nog de dorpen Oud- en Nieuw-Beijerland. (1,2).

Ooit, vóór de Sint Elizabethsvloed van 1421, heette de rechtbank van dit gebied de hoge vierschaar van Strijen en Putten. Oud-Beijerland ontstond in de polder die in 1557 droogviel, en Nieuw-Beijerland in een polder die in 1582 werd ingepolderd. Pas na het inpolderen van het westelijk deel van de Hoeksche Waard, ontstonden dus “de Beijerlanden”, en was het zinvol om voor de kolonisten in dit gebied een nieuwe rechtbank te maken, die aanvankelijk ‘de hoge vierschaar van Oud- en Nieuw-Beijerland’, of de hoge vierschaar van de Beijerlanden werd genoemd. Maar deze rechtbank volgde wel de oude spelregels van de hoge vierschaar van Putten.

In de verslagen tussen 1590 en 1610 trof mij in de rechtspraak van de hoge vierschaar van de Beijerlanden iets opmerkelijks. Er werd rekening gehouden met verzachtende omstandigheden, persoonlijkheid en mensenrechten van de aangeklaagde zodat de schepenen, vaak afwijkend van de eis van de baljuw, een meer humaan vonnis voorstelden. Het vonnis was nogal eens iets in de trant van ‘Je moet met gevouwen handen en gebogen knieën vergeving vragen aan God en Justitie, en beloven dat je er berouw van hebt en het nooit meer zult doen.’ Het viel mij op, want ik heb inmiddels veel archiefboeken van de hoge vierschaar van Zuid-Holland, van het Land van Strijen en van het Gerecht van Dordrecht doorgenomen, en alleen in Dordrecht in de periode 1592 – 1598 werd er eveneens op een dergelijke humane wijze vonnis gewezen onder een charismatisch bestuurder. In de hoge vierschaar van Oud- en

Nieuw-Beijerland eiste de baljuw de gebruikelijke straffen, maar de schepenbank week daar opvallend humaan van af. Mogelijk was er één schepen met een charisma wiens adviezen werden gevolgd door de anderen. Mogelijk had ambachtsvrouw Sabina van Egmond, wier vader immers destijds in 1568 door Alva op een brute wijze zonder vonnis was onthoofd, een gunstige invloed op de schepenbank. Mogelijk had een en ander ook te maken met het feit dat het rechtsgebied nog maar recent was ingepolderd. Immers, pas in 1557 was het dorp Oud-Beijerland ontstaan, en in 1582 Nieuw-Beijerland. Veel “kolonisten” zullen idealistisch van instelling zijn geweest. Men gunde de onhandige medeburgers nieuwe kansen. Aan de hand van de verslaglegging van zeven rechtszaken worden in het navolgende deze humane straffen besproken.

Casuïstiek

Tussen 1590 en 1610 trof mij in de rechtspraak van de hoge vierschaar van de Beijerlanden iets bijzonders. Er werd rekening gehouden met verzachtende omstandigheden, zodat de schepenen, vaak afwijkend van de eis van de baljuw, een meer humaan vonnis voorstelden. Het vonnis was nogal eens iets in de trant van ‘Je moet met gevouwen handen en gebogen knieën vergeving vragen aan God en Justitie, en beloven dat je er berouw van hebt en het nooit meer zult doen.’ Hier volgen enkele gevallen als selectie uit deze humane vonnissen. Op 20 Augustus 1591 stond Metgen Willemsdochter van Geldermalsen in Oud-Beijerland voor het hekje. Ze had enkele stukken textiel gestolen van Gerrit Anthonisz IJsselsteijn, inwoner van Oud- of Nieuw-Beijerland. Het betrof twee servetten, twee ‘fluwijnen’, en een klein stukje rood fluweel. Metgen bekende. Waarop de baljuw als aanklager eiste dat zij zou worden gegeseld en voor vijftig jaar verbannen uit de Beijerlanden. Maar de gerechtsbode Willem Pietersz, sprong voor Metgen in de bres. Hij verklaarde dat Metgen een eenvoudig meisje was dat de stukken textiel achter een kist daar in de buurt op straat had gevonden, ‘seer onnut en vuil’, waardoor Metgen dacht dat het afval betrof. Het was geen opzet geweest. Dus kwam ze er van af met dat de stukjes textiel ‘uijt onverdachtich mede genomen soude zijn ...’ Ze ‘sal gehouden zijn op haer knyen te vallen ende Godt ende Justitie alhier ... om vergiffenisse te bidden en tgeene by haer uijt onweetenheijt gedaen mach zyn.’ (3)

(wordt vervolgd)

Bronnen

- (1). H. Brouwer en P.A.N.S. van Meurs. ‘Archief hoge vierschaar van Oud- en Zuid-Beijerland’, Nationaal Archief in Den Haag, toegang nummer 3.03.08.134
- (2). Rien Allewijn. ‘En wijd was de polder.’ (Oud-Beijerland 1989) 91-102.
- (3). NA nummer toegang 3.03.08.134, ORA inv.nr. 2, dd. 20 Aug 1591, f. 25